

AMERIKOS LIETUVIS

THE LITHUANIAN AMERICAN WEEKLY

7950 W. 99th ST. HICKORY HILLS, IL 60457

www.alietuvis.com

NAUJAS - amerikoslituv@gmail.com

NO. 45(601)

NOVEMBER-3 - 2011

KAINA \$2.00

Balzeko lietuvių kultūros muziejuje tęsiasi renginiai, skirti Lietuvos gyventojų tremties ir genocido 70-osioms metinėms paminėti

Šeštadienį, lapkričio 12 d., 7 val. vakaro - Laisvės kovų dainų ir poezijos vakaras

Audronė Simanonytė dainuos autentiškas Laisvės kovų dainas, be to atliks keletą savo kūrybos dainų. Aktorė Julija Sakalaitė-Paukštienė skaitys politinės kalinės ir tremtinės Silvijos Simanonienės eilėraščius bei prisiminimų ištraukas.

Dainininkė Audronė Simanonytė gimė Lietuvoje, Kaune, politinės kalinės ir partizano šeimoje, mokėsi Vilniaus universitete, baigė Lietuvių kalbos ir literatūros studijas. Nuo 2001 metų gyvena JAV, dirba laikraštyje „Amerikos lietuvis“. Ištekėjusi, gyvena Niujorke.

Visą laiką kūrusi dainų tekstus ir muziką, mėgusi dainuoti, po studijų universitete A. Simanonytė ieškojo galimybių vystyti savo kūrybą, tačiau tuo metu Lietuvoje rasti įrašų kompaniją, kuris susidomėtų originalia savo kūrybos muzika, buvo sunku,

nes rinkoje išskirtinai vyravo komercinė muzika.

2001 m. Audronė išvyko į Ameriką, kur kartu su savo mama Silvija Simanoniene Čikagos lietuvių bendruomenei pristatė Laisvės kovų dainų bei eilėraščių programą.

Audronės mama Silvija Simanonienė šiuo metu gyvena Kaune, jai - 83-eji. Sovietinio režimo už savo poeziją ji buvo 25 metams nuteista kalėti. Po Stalino mirties, paskelbus amnestiją, iškalėjusi 10 metų ji buvo išlaisvinta.

Dar kai buvo Vilniaus universiteto studente, S. Simanonienė (tuometinė Juodžbalytė) sovietų valdžios ne kartą buvo perspėta nutraukti antitarybinių eilėraščių rašymą. Kai ji savo veiklos nenutraukė, KGB bandė ją užverbuoti. Jauna studentė bandė KGB pergu-

drauti ir vietoje to, kad sekusi jai nurodytą kunigą, ji perspėjo ir liepė slėptis. Deja, tas kunigas dirbo KGB, todėl S. Simanonienė buvo suimta. Pasižyminti ypatingu užsispyrimu, jauna mergina net kalėjime nenorėjo

pasiduoti, toliau rašė eilėraščius ir juos platino. Kartais savo poeziją, kai atlikinėdavo bausmę karceryje (o karceryje ji būdavo dažnai), ji ranka Morzės abėcėlės ženklais mušdavo į sieną, o kitoje sienos pusėje esantys kaliniai užsirašinėdavo. Be to, S. Simanonienė padėjo iš lagerio pabėgti grupei nuteistųjų. Dėl tokio savo elgesio ji buvo ypač žiauriai tardyta ir kankinta.

Audronės tėvas Anicetas Simanonis nuo pat jaunystės dalyvavo Lietuvos išsivadavimo judėjime. 1939 m., būdamas 21-erių, jis įstojo į slaptą A. Smetonos jaunimo organizaciją, o nuo 1944 m., slapyvardžiu Sigitas, kovojo Ažuolo bei Vienuolio partizanų būriuose. Vėliau pa-

skirtas Butigėdžio kuopos vado pavaduotoju. 1949 m. buvo išduotas, sužeistas ir be sąmonės paimtas į nelaisvę. A. Simanonis buvo nuteistas 25 metams, tačiau po amnestijos jo bausmės laikas buvo sumažintas iki 12. Šiuo metu jam 91-eri, su žmona S. Simanoniene ir vyresniosios dukters šeima gyvena Kaune.

Muziejaus adresas: 6500 S. Pulaski Rd., Chicago, IL 60629

Mokestis: \$10; muziejaus nariams \$5.

Daugiau informacijos telefonu 773-582-6500, arba www.balzekasmuseum.org

Apie Laisvės kovas – savo tėvų lūpomis

A. Simanonytės koncertas tęsia Lietuvos gyventojų tremties ir genocido 70-ies metų sukakties paminėjimui skirtų renginių ciklą Balzeko lietuvių kultūros muziejuje

Giedrė VENCIOUS

Balzeko lietuvių kultūros muziejus Čikagoje taip pat neliko tam abejingas. Duris atvėrė dr. Audriaus Plioplio kuruojama tremčiai skirta paroda „Viltis ir dvasia“, kurioje eksponuojama daug autentiškos medžiagos, vaikų piešiniai, sukurti jų vaizduotės apie tremtį, ir a.a. Juozo Kazlausko fotografijos. Jo kelionių po Sibirą metu buvo sukurtas fotografijų ciklas iš Sibire išlikusių lietuvių buvimo vietų.

Dar vienas renginys, papildantis tremčiai skirtų renginių ciklą, – lapkričio 12 dieną 7 valandą vakaro vyksiantis „Amerikos lietuvių“ žurnalistės, dainininkės Audronės Simanonytės Laisvės kovų dainų vakaras. Ta proga atlikėja atvyks iš Niujorko, kur šuo metu gyvena. Mintimis apie artėjantį koncertą ji mielai sutiko pasidalyti ir su mūsų skaitytojais.

– *Audrone, Tu – sovietmečio vaikas. Tuo laiku, kai augai, nebuvo pageidautina kalbėti apie tremtinius, o juolab – dainuoti jų dainas. Kaip tremtinių tema ir dainos apskritai atsirado Tavo gyvenime?*

– Esu Lietuvos partizano ir politinės kalinės dukra. Be dainų mano tėvai apskritai negalėjo įsivaizduoti gyvenimo. Pamenu, būdavo kompanijų, kur susirinkus daugiau buvo kreipiamas dėmesys į maistą ir išgėrimą, bet ne į dainą. O mano tėvams gerą susibūrimo nuotaiką suteikdavo tik jos. „Nėra dainų – nėra baliaus“, – sakydavo jie. Mano mamai šiandien – 83-eji ir ji yra puikios atminties, dar atsimena apie 300 to laikmečio dainų. Aš tai sužinojau tik tada, kai po Nepriklausomybės paskelbimo tremtinių ir politinių kalinių dainos buvo pradėtos

Tremtis. Sibiras. Nejučia perbėga šiurpuliukai, kai pradedame apie tai kalbėti ar susiduriame su pasakojimais ten buvusių žmonių. O dar sunkiau, jei kažkas iš artimų giminių tai patyrė ir gal net neišgyveno. Tai mūsų istorijos dalis, mūsų žmonių likimai, tai kaimyninių šalių skausmas, tai – tautų genocidas. Šiemet lietuviai mini 70-ies metų Lietuvos gyventojų tremties ir genocido sukaktį. Prabėgo daugiau nei pusė amžiaus, tačiau žmonių, kurių gyvenimus tai palietė, atmintyje laikas niekada neužgydys atsivėrusių žaizdų.

Atsitiktinai, o gal ir ne, bet būtent šiais metais atsitiko trys dideli ir esminiai dalykai, susiję su tremtimi. Rūta Sepetys, lietuvių kilmės rašytoja, išleido knygą „Between shades and gray“ („Tarp pilkų debesų“), kurioje aprašo paauglės mergaitės tremtį ir gyvenimą Sibire. Leidinys tapo „New York Times“ bestselleriu, o autorė, keliaujanti po daugelį pasaulio šalių ir pristatinėjanti knygą, kaip tik šiuo metu vieši Lietuvoje. Su tuo susijusi ir Yale universiteto istorijos profesoriaus Timotėja Snyder parašyta knyga „Bloodlands: Europe Between Hitler and Stalin“ („Kraujo žemės: Europa tarp Hitlerio ir Stalino“), kurioje jis lygina Stalino ir Hitlerio padarytą žalą žmonijai. Šis kūrinys laimėjo begales apdovanojimų bei Metų knygos titulą. Džiugu, kad istorikai ne tik Rytų Europoje pradėjo tuo domėtis, nes tai atvers platesnį kitataučių suvokimą apie Rytų Europoje gyvenančių tautų išgyvenimus bei juos ištikusias nelaimes. Trečias momentas, tai kino juosta, sukurta 2010 metais Holivudo režisieriaus Peter Weir „The way back“ („Kelias atgal“), tapusi pirmu filmu Holivude, palietusiu Rytų Europos tremtinių temą.

Anicetas Simanonis (nuotraukoje dešinėje) lageryje Mordovijoje, Silvija Simanonienė – lageryje Vorkutoje. A. Simanonis pasakoja, kad visuomet norėjęs auginti barzdą, bet kai ją užsiaugino, turėjo tos minties atsikvoti, nes tapo labai panašus į Leniną

surašinėti. Ji pabandė prisiminti ir surašyti, kokias dainas moka, o aš pamačiau tą sąrašą. Prisipažinsiu, negalėjau patikėti – 300! Tada nutariau įsiukinti, ar ji tikrai jas visas atsimena. „Tikrinau“ besdama pirštu į pirmą pasitaikiusią ir sakydavau: „Mamyt, padainuokit šitą“. Įdomiausia, kad ji padainuodavo. „Dabar kitą“, – sakau, o ji ir tą padainuodavo. Tikiu, kad jeigu būčiau patikrinusi visas, gal

ir būčiau suradus tokią, kurios ji pamiršo kokią posmelį... Bet neturėjau tiek kantrybės ir teko ją patikėti (*juokiasi*).

– *Suintrigavai. Tai kokia ta Tavo šeima, kurioje augai?*

– Sovietiniais metais mano tėvams, kaip ir visiems buvusiems laisvės kovotojams, nebuvo lengva. Tuoj po kalėjimo gyvenimas prisipildė įtampos. Kartą, parėję iš darbo namo, rado

pranešimą, kad per 24 valandas turi išsikraustyti iš Kauno. Jokio paaiškinimo – kas? kaip? kodėl? Eikite, kur norite, darykite, ką norite. Apie tai, kad tokiems žmonėms nebuvo leidžiama dirbti atsakingesnių darbų, buvo visiems žinoma. Kaip ir tai, kad buvo sekami, raginami pasiduoti, stoti į partiją, viliojami geresniais darbais ir atlyginimais. Jie, žinoma, nesutiko. O šeimoje visuomet būdavo prisimenami lagerio laikai. Mano mama turi neblogą humoro jausmą. Jos pasakojamos istorijos tapdavo panašios į Balio Sruogos istorijas „Dievų miške“, kurios tarsi ir baisios. Tačiau pakanka jai kažką tokio atrasti ir sunku nesijuokti. Ir mama, ir jos draugai pasakojo, kad lageryje už nuobaudas ji ištiesai sėdėdavo karceryje. Labiausiai kentėdavo už savo eilėraščius. Bet svarbiausia, kad nors ir pasodinta į karcerį, ji tuos eilėraščius sugebėdavo ne tik parašyti, bet ir kitiems kalinijams išstuksenti Morzės abėcėlę. Kartą už eilinę „išdai-

gą“ ji sėdėjo tokioje specialioje vienutėje. Tai buvo žmogaus dydžio celė, kur stovint nugara remdavosi į sieną, o nosis – beveik į duris. Tą dieną, kai ją uždarė, lagerio valdžia laukė labai svarbaus svečio. Tuo visi, matyt, buvo labai susirūpinę, tad mano mamą toje „kajutėje“ ėmė ir užmiršo. „Stoviu, stoviu, – pasakojo ji. – Praėjo nežinia kiek valandų, jaučiu, tuoj nualpsiu, kvėpuoti nebėra kuo, kojos linksta. Ėmiau šūkauti – niekas nekreipia dėmesio. Galvoju, nebėra ką prarasti, vis tiek mirsiu, tad pabandysiu veikti savo metodais. Žinojau, kad tos vienutės siena siejasi su viršininko kabinetu. Todėl pradėjau dainuoti, tiksliau – garsiai bliauti antitarybines dainas. Viršininkas, vos tik išgirdęs, mane labai greitai „surado“. Nepaglostė, žinoma, bet iš to karsto išvadavo“.

– *Ne vienam bet kokia menka išdaiga lageryje baigdavosi mirtimi. Tavo mama gimusi su „marškinėliais“?*

– Sunku pasakyti, tačiau rizikavo ne kartą. Ji buvo labai užsispyrusi. Ir jeigu jau žinojo kokią nors savo tiesą, jos nenutylės. Arba atvirkščiai – ko nenori, net kankinama nepasakys. Tai mano tėčiui gal nepalengvino šeimyninio gyvenimo (*juokiasi*), bet lageryje mama padėjo pabėgti grupei žmonių. Po to ją žiauriai kankino, bet ji ištverė, neišdavė, nors tų kankinimų metu buvo labai suluošinta ir vos nenumirė. Nuo smūgių mamai sutrūkinėjo plaučiai ir ji gavo džiovą. Tačiau tie žmonės, kuriems ji padėjo pasprukti, sužinoję, kad ji serga, per mamos gimines ėmė siųsti vaistus – tuokart labai sunkiai gaunamą chininą. Chininas ją išgelbėjo. Ir ne tik ją, bet ir jos palatoje kartu gulėjusią kalinę vokiečių Lidą. Lida irgi sirgo džiova, o mano mama tais vaistais su ja pasidalijo. Jeigu ne vaistai, vokiečiai būtų mirusi. Smagu, kad ši

istorija turi laimingą pabaigą. Lida pasveiko ir po amnestijos grįžo į Vokietiją. Bet mano mamos ji nepamiršo ir beveik 50 metų jos ieškojo. Pasakojo, kaip daugybę kartų siuntė laiškus į sovietinę Lietuvą, bet jie visada sugrįždavo. Galų gale po Nepriklausomybės atkūrimo jos laišakai mano mamą pasiekė. Mes su mama buvome pas Lidą svečiuose Vokietijoje. Reikėjo matyti, kaip ji ir jos šeima dėkojo mamai už išgelbėtą gyvybę.

– *Tėtis, minėjai, buvo partizanas?*

– Taip. Jis kovojo „Ažuolo“ ir „Vienulio“ partizanų būriuose, o vėliau buvo Butigeidžio kuopos vado pavaduotojas. Dabar jam – 91-eri. Jeigu tėčio paklaustum, koks buvo pats įsimintiniausias jo gyvenimo įvykis, jis būtinai papasakotų, kaip tą naktį, kai jų būrys buvo išduotas, užpultas, o jis sužeistas ir suimtas, Dievas bandė jį perspėti (mano tėvelis visą gyvenimą buvo religingas). Tą lemtingą naktį jis susapnavo sapną, kuriame išgirdo balsą, sakantį: „Sigitai (čia jo slapyvardis), kelkis ir vesk vyrus iš čia“. Po kurio laiko vėl: „Kelkis ir vesk vyrus iš čia“. Kai jis tai pasakė būrio vadui, su kuriuo miegojo toje pačioje žeminėje, šis nepatikėjo. O paryčiais juos apsupo rusų būrys...

Kitas įdomus faktas apie mano tėtį. Pagal baudžiamąjį straipsnį jis buvo daug sunkesnis nusi kaltėlis nei mama, tačiau kalėjo lengviau nei ji. Mat tėčio visiškai kitokia natūra. Ten, kur nieko nebegalima pakeisti, jis „nebekelia bangų“. Jis apskritai labai gero charakterio, ramus. Lagerio vadovybė, stebėjusi jį kurį laiką, vėliau pasiūlė labai gerą ligoninės ūkvedžio darbą. Tomis sąlygomis, kai žmonės mirdavo nuo šalčio ir bado, toks darbas buvo tarsi bilietas į gyvenimą. Mano tėtis nesuprato kodėl? Kad bandys jį užverbuoti, nemanė, nes kalėjimo valdžia gerai žinojo jo bylą, kurioje buvo aiškiai parašyta – „buvo kankinamas, bet nieko neišdavė“.

A. Simanonytė koncerte Balzeko muziejuje atliks autentiškas partizanų ir temtinių dainas, taip pat savo kūrybos dainas Laisvės kovų tematika pagal mamos S. Simanonienės eiles

Ištvėrę kankinimus mūsų kovotojai dažnai komunistų akyse tapdavo beviltiški. Tokius palikdavo ramybėje, nes galvojo, jog jų neįmanoma užverbuoti. Todėl, ligoninės viršininkei pasiūlius darbą, tėtis tiesiai jos paklausė: „Jūs ką? Nežinote, kas aš toks?“. Ji atsakė, jog žino, todėl ir siūlo. Kiek vėliau tėtis suprato šio keisto pasiūlymo priežastį. Tokioje vietoje lageryje buvo būtinas sąžiningas žmogus – toks, kuriam žodis ir garbė svarbiau už gyvybę, kuris nesitęps rankų smulkiomis vagystėmis bei niekšybėmis.

– **Kaip žinoma, politinių kalinių vaikams buvo sunku baigti aukštuosius mokslus sovietų Lietuvoje. Ar Tu turėjai panašių problemų?**

– Ne, tai buvo anksčiau, dar prieš man tampant studente. Į Vilniaus universitetą stojau jau praktiškai Gorbačiovo laikais, todėl ta problema manęs nepalietė. Senoji santvarka ir taip jau ruošėsi byrėti. Tiesa, studijuoti lietuvių kalbą apsisprendžiau ne iš karto, nes visą laiką norėjau mokytis tik muzikos. Tačiau tuo metu, kai baigiau vidurinę mokyklą, mano norimos muzikinės specialybės Lietuvoje nebuvo. Tada nuvykau į Maskvą, į Sankt Peterburgą (Leningradas, Rusija), bet ten manęs nepriėmė. Ar jie riboja studentų iš kitų respublikų galimybes, o gal pakišo koją mano tėvų praeitis, to tikrai nežinau.

– **Ar Tavo koncerte girdėsime**

autentiškas tremtinių dainas, ar tai bus Tavo kūryba pagal eilėraščius, sukurtus tremtyje?

– Bus visko po truputį. Dalis dainų bus autentiškos. Su tokia programa prieš 10 metų mes su mama ir atvažiavome į Ameriką. Kita dalis bus mano kūrybos, sukurtos pagal mamos eilėraščius. Be to, aktorė Julija Sakalaitė renginyje skaitys mano mamos eilėraščius. Nepaprastai džiugu, kad projektas su Balzeko muziejumi, prasidėjęs nuo Laisvės kovų dainų koncerto, išaugo į savotišką mano tėvų gyvenimo ir kūrybos paminėjimą. Be galo savo tėvus myliu ir didžiuojuosi jais. Kuris iš vaikų tokia galimybe nesidžiaugtų? Be to, rengėjai koncerto metu planuoja demonstruoti nuotraukų skaidres, o jei spėsime paruošti, tai bus skaitomi ir mano mamos atsiminimai iš spaudai rengiamos knygos.

– **Ar turi repertuarą kita tema? Kokias dainas apskritai mėgsti atlikti?**

– Žinoma, aš dainuoju ne tik Laisvės kovų dainas. Kaip ir kiekvienas atlikėjas – dainuoju apie viską. Apie meilę (kaip be jos?), žmonių tarpusavio santykius. Būnant Amerikoje atsirado ir Lietuvos tema. Lietuvoje dainų apie Lietuvą nekurdavau. Tiesa, turiu prisipažinti, kad nelabai mėgstu dainuoti „svetimas“, kažkieno sukurtas dainas. Nepatinka tai net ir tada, kai reikia to mokykloje Niujorke, kur aš studijuoju. Su muzika mėgstu

elgtis laisvai. Patinka – dainuoju, nepatinka – keičiu melodiją. Taip ir su mano dainomis, kurios laikui bėgant ima ir pasikeičia, aš net nežinau kaip ir kada.

– **Ar tiesa, kad Čikagoje planuojate surengti ir solinį koncertą?**

– Yra tokių minčių. Tačiau laiko iki kelionės į Čikagą liko visai nedaug. Tad artimiausiomis dienomis mano mintys turi išsivystyti į sprendimą. Čikagoje buvau labai seniai. Beje, pabūsiu čia gana ilgai, ne mažiau kaip mėnesį. Jau iš anksto džiaugiuosi būsimais susitikimais. Draugai skatina nepatingėti ir vis dėlto surengti koncertą. Man taip pat norėtusi. Toks koncertas būtų tarsi pokalbis su artimais žmonėmis, su tais, su kuriais tiek daug išgyventa, patirta, taip pat – ir su savo skaitytojais. Kita vertus, tai kažkiek prieštarautų mano kraštutiniam maksimalizmui viską daryti tik labai gerai pasiruošus. O aš šiuo metu į Čikagą nei važiuoti, nei tuo labiau koncertuoti neplanavau, buvau užsiėmusi visiškai kitais dalykais. Projektas su Balzeko muziejumi buvo ekspromtas. Todėl nėra lengva apsispręsti. Na, o jeigu vis dėlto ryšiuosi, koncertas galėtų įvykti gruodžio pradžioje. Kaip ten bebūtų – iki susitikimo Čikagoje!

Red. priedas: Laisvės kovų dainų ir poezijos vakaras įvyks šeštadienį, lapkričio 12 d., 7 val. vakaro adresu 6500 S. Pulaski Rd., Chicago, IL 60629